

زئیک جودانه دیت زمانه کی هردوو جور ههین و زمانه کی دیت بتقی جوره ک
ههیت بان ب پیزه کا کیم هیشوه فونیم ههین، نهف هیشوه زی بتقی د قالبی
برگاندا پهیدادین و یاسایین پیکهینانا برگانزی دهینه گهورین ز زمانه کی بتوئیکنی
دی، ههرومسا هزمارا پیکهینانا برگانزی زئیک جودانه ، جورین هیشوه بانزی
نهفته:

1.2.2 هیشوه ۋاول Vowel Cluster:

پیکهانیه ژ ریزیونا قاولان ل دویش ئېنک د پرگەک دیارکىدما، و ئەف جۇره د
ھەمی زماناندا پەيدانابن، چىنکى ياكىرىدایە ب ياساينىن دەتكىيەن تايىەتىن زمانەكى
دىياركىفە، و پىندقىيە د گەل ياساينىن پېگا ب گۈنجىت، نە دزمانى عەرمىيدا و نە د
زمانكىردى ب كشتى و شىتوەزارى بەھەدىيىتدا ب تايىەتى ئەف جورى
ھېشۈھەيان پەيدا نابن، ژىھەر رىزىبونا قاولان ياكىرىجى يىنە و دەگەل ياساوا
دەستورىن بىرگەن زمانكىردىدا، ئەف راستىيە زۇرا ئاشكرايە چىنکى او/ و
اي/ گەلمەك جاران بۇ شەكىندا هېشۈھەيا بىكاردەھىن (ئىبراهىم رەممەزان زاخۇبى،
82)، و دىنە سەھى قاول، وەلک (چوان، دىوارى...).

Consonant Cluster: 2.2.2 هنشهه کونسنانت

بههدينديا ب تاييئهني هيشوهها دوو كونسنانتي ل دهستيئيك و دوماهيا برکاندا پيکدهيت و هروهسا دئيک برگيدا دوو هيشوه كونسنانت پهيدا دين هيشوهك ل دهستيئيک برگون و هيشوهك ل دوماهيا برگون، ئانکو بوري قاولى و پشتى قاولى.

دیشون هیشوه قاول و ل دویف ئیک هاتنا کونسانانتا د بىزنى هیشوه کونسانانت.
د زمانى كوردى ب تاييەتى و د شىۋوھزارى بەهەيىتىدا ئەف ديارده ب هىشوه
دەيىتىنە نافكەن و د ئىنگلىزىيدا زاراثۇن (cluster) و د عەرەبىيدا زاراثۇن (عنقود
الصوقى) بۇ ھاتىيەدانان. سروشىتى رېزىيون و دەركەقىتنا فۇنباخ زئىك جودانە،
چىنكى بكارھينانا ياسايىن بىرگا زئىك جودانە، ھەروەسا د ھەمى زمان و
شىۋوھزاراندا قاولەك ب تى د گەل بىرگىدا دەيت ئەۋۇرى ژۇ سەڭ دەپرپىنا
بىرگىيە و ئەو قاول دىيە گوپىتكا بىرگى، و هىشوه يىنى قاول ناهىيە پىنگەھىنان
دەناف ج زماناندا. ھەروەسا ھندەك فۇنوم د شىياندا يىن ج جارا ب دویف ئىكدا
بىنن. د ھندەك زماناندا ئاساپى يىنە كۆمەكا قاولان يان كۆمەكا كونسانانتان ب
دویف ئىكدا رېزىبن، بەلى د ناف ھندەك زمانىن دىتىدا ئاساپىيە، ھەروەسا
جورى هىشوه يارى زئىك جودانە، چىكى د ھەرمەنە كىمال دویف ياسايىن بىرگا
پىنگەھىن، بۇ غۇنە: د زمانى ئىنگلىزىيدا هىشوه كونسانانت و هىشوه قاول ھەنە،
بەلى د زمانى عەرەبىدا ب تىنلىسوماھىا بىرگى هىشوه يارى دوو كونسانانتى رېيك پىن
دەيىتەدان، وەك(رەفج، جانب) (يىجي عابىيە- امنە الزعېي، 2000: 76)، بەلى د
زمانى كوردىدا رېيك پىن دەيىتەدان بەلى چ ياسا يىن بۇ پىنگەھىنان ھىشوه قاولان.

حهند بنسه به که زمانهانان ل دو هشتو^{۳۵}، ئهواز:

- هیشوه: هیشوه کۆمەکا بى دوماهىيا دەنگىن كۆنسنانت و قاولن د ئىك
پرگىدا (محمد على الخولي، 2000: 60).

-یشوه: پیکهایه ز کیارا پیکه هاتنا چهند دنگه کا-Omran (Engeibrech-Salman ,2007:1).

- هیشوه: دهیته پیناسه کرن ب دویض ئىكدا هاتنا هندهک دەنگايە لىھەر
بنەمايەن هندهک ياسايان . (Amit Saxena et al,2017:3)

که واته زمان جیاوازن د هژمارا پیکهینانا هیشوه‌یا د برگیدا بوق پیکهینانا هیشوه‌یا
دینین، کو ب پیزه‌یه‌کا پتر هیشوه کونستانت به رچاف دکه‌فیت ژ هیشوه
قاولاندا، ئەوزى ل دويىت ياساو دەستورىن پېزپۇنا فۇنيا يە و ھەروەسا كىيىما
ھەزمارا قاولان د زمان و شىتىۋەزاراندا.

2.2 جوہن ہلشوہی

د ناف هر زمانه کیدا پيدا شده کومه کا فویجن همان جوړ ب د ویف ټکدا رېزین
رېنډ د مرکه فتن و په یدابونا جمی هیشونه و یاساین فوتوپولوژین تایمهت ب
خوشه هنه، ههروهکی ل دستینې کوچکه دیارکرن جورین هیشونه د زماناندا

3.2 چەمكىن ھىشوه كۆنسناتىتى

- حولىسيايى+ راوهستاي: گىسك، مەشك...
راوهستاي+ سەمى قاول: گىا، دىيار...
- لەرزوڭ+ سەمى قاول: چوار، چىبا...
- حولىسيايى+ سەمى قاول: خوار ...
دەنى+ سەمى قاول: نوى، نيان...
- دەنى + راوهستايى: چەمك، بەند ...
لائى ئەزمانى+ راوهستايى: بەلگ، جلد ...
- هەزىايى+ راوهستايى: گورگ، كورت...
- دەنى + لەرزوڭ: گەنج، پېنچ ...
هەزىايى+ لەرزوڭ: پەرج، مەرج ...
- لەرزوڭ+ راوهستايى: كۆچك، كۆچك...
- هەزىايى+ حولىسيايى: ترس، ترىش، بەرخ...
- هەزىايى+ دەنى: شەرم، نەرم، تەرم ...
سەمى قاول+ دەنى: خەون، دەين...
- سەمى قاول+ هەزىايى: تەير، عەور ...
كەواتە بۆمە دىياردىت ھىشوه كۆنسنات د شىوهزارى بەھەدىيىندا ژ دوو
نەبزۇتىن پېتكەپىكەتتىن دەرىكەقىن د بېگەكىدا بىيى كو
قاولەك د ناقبەرا ئەواندا يىت. (وريا عومەر ئەمین، 2004: 16).
- ھىشوه قاول د شىوهزارى بەھەدىيىندا: ئەو دەنگن كۆپىكەتتىن ژ قاولەكى
د گەل ئىكا دى د بېگەيەكىدا، د شىوهزارى بەھەدىيىندا دوو قاول د گەل
ئىكىدا دەرناكەقىن، بەلى فۇنیما/ى، و/ د گەل فۇنیجا كا قاولدا دەركەقىن و
دېنە سەمى قاول، كەواتە ئەف ھەردوو فۇنیجه ل ئەسى دەمى نابىه بزۇين،
چىكى بۇ / اوسى / ياخىپ د لاتىنيدا دىياردىت -w/y/ كۆنسناتىنە، ھەروەسا
اوسى/يا كېپ و قاول ب/ا-/ دەھىنە بكارھىيان. پەريا جاران ئەف
سەمى قاولە بۇ شەكىندا ھىشوهيا دەھىنە بكارھىيان، وەك: ژىار،
جوان... (محمد معروف فتاح، 2011: 82)، زانايان بوجۇتنىن جودا ھەنە
لسەر ئەقىن چەندى ب بوجۇنا ھەندەك زانايان قاولەك و سەمى قاولەك
دشىياندا نىنە ھىشوه قاولەكىن پىك ھېنىيەن، بەلى بوجۇنا ھەندەكىن دىتىر

ھىشوه كۆنسنات دىياردەيەكە فۇنۇلۇزىيە و دەركەۋەتىنا جەنلىقىن ئەۋىن ياكىندا يە ب
ياساپىن بېگەكە، چىكى ھەر كۆمەك دەنگا پېتكەپىي پەپەرەكىن سىستەمى ئەۋى
زمانى بېگەكەپەتكەنەتىت، و بېگەكە قىفيتە دىن ياساپىن فۇنۇلۇزىيەن ئەۋى زمانىقە،
ھەروەسا ھەر زمانىكى تايىەتەندىن خۇپىن ھەين د رۇنانا بېگەكە(رەفيق شوانى،
2009: 131)، كەواتە پېدىفيە د رېزكەنەدا كۆنسنات ب دويفە ئىكىدا بېن د
بېگەكەكىدا ئەگەر نابىه ھىشوه كۆنسنات. ئەف جۈزە ب شىوهەكىن گشتى د
ھەندەك زمان و شىوهزاراندا بەر بەلاقتەرە ژ ھەندەكىن دىتىر، ھەندەك زمان بېكىتى
نادەن پەت ژ دوو كۆنسناتان بىزىن، بەلى ھەندەك زمان بېكىتى دەنەن ھەتا سىنى
كۆنسناتان ب دويفە ئىكىدا بېن وەك (angry,street,ends) د زمانى ئىنگلىزىندا (محمد عەلى الخول، 1982: 118)، ھەندەك ژ يېنالاسىن زانايان بۇ ھىشوه
كۆنسناتنى ئەقەنە:

- ھىشوه كۆنسنات: ھەزىما ئەوان ژ دوو كۆنسناتان پەتن د ئىك بېگەدا
(محمد عەلى الخولى، 1991: 55).

- ھىشوه كۆنسنات: رېزكەن دوو كۆنسناتان يان پەتن د بېگەدا (239:
GeorgeYule, 2006).

- ھىشوه كۆنسنات: كۆمەك كۆنسناتىيە مەبەست رېزكەن دەنگىن
كۆنسناتتە ئەۋىن ل دەستپېنىك و دوماھيا بېگەدا
پېتكەھىن. (catford,2001: 195)

- ھىشوه كۆنسنات د شىوهزارى بەھەدىيىندا: ھىشوه كۆنسناتان ژ ئەنجامى
پېزىپونا دوو كۆنسناتان ل دويفە ئىك د بېگەدا پەيدادىت و ب ھاتتا
قاولەكى ھىشوه ژ ناقدىچىت، و يا دىارە د شىوهزارى بەھەدىيىندا ھەزىما
ھىشوه كۆنسناتان پەتن ژ ھىشوه قاولان و پەت دەھىنە پېتكەھىن بەرۋاشى
ھىشوه قاولان كۆپىكەدا دەنگ ھەيت، دەھىنە ھەروەسا نە مەرچە ب
دويفە ئىكداھاتنا چەند كۆنسناتتەكان ھىشوهىن دروست بكمت، پېدىفيە د
گەل سروشىتى ياساپىن فۇنۇلۇزىيەن ئەۋى زمانى بگۈنچىت، ھەروەسا
فۇنیم نىن د گەل فۇنیجا كە دى ھەمان دەنگ ھەيت، دەھىنە شىوهزاريدا
دوو ھەتا سى كۆنسناتان ب دويفە ئىكدا دەھىنە، ھەروەسا ژ ئەنجامى
ھاتنا قاولەكى يان بېرۈكەيەكىن ھىشوه دەھىتە شەكىن و ژ ناقدىچىت، و ژ
ئەوان كۆنسناتتىن شىيان ھەين ھىشوهىن پېتكەھىن د بېگەدا، وەك:

- گرنگیا هیشوه کونسانانی: گرنگیا هیشوه کونسانانی د ناف زمان و شیوه‌زاراندا ب چهند خاله‌کان دیاردیت:

- ۰ هر زمان و شیوه‌زارهک ل دویث ئهو یاسایین بېڭا ئەوین بۇ ھاتىئە دەستىشانكىن ھىشوه كۆنسىتانتان پىكىدھىين، چىكى ھەر ئىك ژ ئەوان یاسایين فۇقۇلۇزىبىن تايىھەت ب خۇقە ھەنە .

ریزیونا هندهک فوئینان د کهل ئىكدا بېتىن د زمانەكىدا دروستە، بەلنى دېيت د زمانەكى دېيت ریزیونا ھەمان فوئینان د کهل ئىك ياخى كۈنجەي نەبىتن، چىنكى هندهك فۇئىم د کهل ئىك رېتك ناكەقىن ب دويفە ئىككىدا بېتىن، ئەۋۇرى ژ بەر ياساپىن بىرگىن زمانى، بۇ غۇنە (r-s-p) د زمانى ئىنگىلىزىيەتا ئىككىدەن و ھىشوه كۆنسىستانى ئىككىدەيت، بەلنى د شىۋەزارى بەدىننەدا ریزیونا ئەقان فوئینان د ئىك بىرگەدا ل دويفە ئىك ياخى كۈنجەي نىنە (وريا عومەر ئەمەن، 2004: 57).

- ۰ د شیوه‌زاری به دینیدا یاساین ب دویش یئکدا هاتنا دنگا رینکی
نادن ههی کونسانت ب دویش یئکدا بیین و هیشوونی پیک
بیین د برگیدا، زیهر ئهقی چندی هزمara پیکھینانا هیشوونیا یا کیمه
د ناف برگیدا.

۰ ههروهسا گرنگیا هئيشوهین د ئەۋى چەندىندا يەزى دەمى فۇنيجەكا گېر د
گەل فۇنيجەكا كېپ دەردكەھن (يابىزى دكەقىنه داوپيا پەيپىچى، پىشكەكا
گېپيا ئەوان يابىزى ھەموو گېپيا ئەوان نامىنىت، زېھر جىريانىيا ئەوان
ل گەل دەنگىن كېپ، پىشكەكا گېپيا خۇز دەست دەمن) (عەبدولسەلام نەجمەدین عەبدوللا- شىئىزاد سەبرى عەلى، 2018)
و دېيىزنى كېپ كى، چىنكى ئەو گېپيا بەرى نامىنىت، سەقلىخىت (163)
و ب ساناھىت دەھىتە دركالىدەن. وەكى: (خۇرت، شىقىك).
ار، /ف/ فۇنيجىن گېپ، بەلى /ات/ /واڭ/ فۇنيجىن كېپ، ئەقەزىزى
دەھىتە هارىيکار كەۋ ب ساناھىت بەھىتە دركالىدەن.

3. پشکا دووی: مهراج و جمنی پیکهپانا هیشوه کتونسانانی د بړکا شیوه زاری بهدینټدا

۱.۳ مهر جین هیشوه کو نسنا تان د شیوه زاری به هدینه تدا په بادو نا هیشوه کو نسنا تان جهند مهر جه کن هه هی:

بەروڤازى ئەقىچىنىيە. ئەقىزى دى د چەند پىناسىن زانايادا دەپىنه دىياركىن:

- هیشنهو قاول: بریتیه ژ گروفه کا قاولین ب دویف نیکدا یان قاولمهك
دکمل سه‌می قاولهکی دېرگەکیدا پىشكە دەرىگەش. (تالیب حوسین
عەلی، 2005 : 228-229)

هیشوه قاول: کومه کا دنگین قاول ل دویش ئیکن یان قاول دگمل
سەمی قاولەک د ئىك بېرىكىدا. (محمد على الخولي، 1991: 306)
کەواتە ب يوچۇنا ھندەك ژ زانايان ئەگەر دوو قاول یان قاولەک و سەمی
قاولەك ل دویش ئىكدا بېن د بېرىكىدا و وەك يەك دەنگ دەرنەكەفلى
هیشوه قاولە. ياسايىن بېڭا د زمانى ئىنگلىزبىدا رېيکى دەدت ب پىزىونا
دوو قاولىن ل دویش ئىك د ئىك بېرىكىدا يىي كۆچ ئاستەنگ بىكمەنە د
رېيکا ئەواندا هیشوهىن پېكىدھىين، وەك (traits, queen)، بەلى ئەگەر
دوو قاول ل دویش ئىكدا ھاتن و ب ئىك دەنگ دەرىكەفلى
(دىقتونىڭ) ھ، وەك (boat, bait)، ب دوو گرافىم دەھىئە نواندىن و وەك
يەڭ فۇنیم دەھىئە ھۇمارتن ئانكۇ دوو بارچەتە د ئىك بەشىدا (محمد على
الخولي، 1982: 75)، دىقتونىڭ د ئەقان پىناساندا دىاردىتى:

- دیشونگ: بهره‌قکرنا دنگه‌کنی تیکده و دهستپیدکهت ب چاولنه کی
و ب حولیسکانه‌کنی ب دوماهی دهیت، وہک boy(Georg
yul,2006: 241)

دیغتونگ: رېزیونا دوو ۋالىن جودانه دشىاندابن د بېگە يەكىدا ھېلىن (catford,2001).110

کهواته پتريا ئهو دنگىن ب دېقتوڭ دهينه ناڭىن و بەرھەم دەھىن
 هەۋسۇپىيا دەنگى دناف بېرىگە كىدا ب ئىك دەنگ ھەست پى دەھىتەكىن و
 يادىت ھەست پى ناھىتەكىن، كەواته يا پىكھاتىيە ژ دوو ۋاولىن ل دوېش
 ئىك (ابراهيم ائىس، 2014: 89)، و بەشى ئېتىكىي ژ بەشى دۇوئى درېزىتەر
 و ب ھېزىتەر و دوماهىيا دېقتوڭىن ئىنگلىزى نايىت ھېزىز ھەينە
 دروستكىن، و ھۇمارا ئەوان (peter Roach, 1991:20) د
 شىيەزاري بەھەدىيىدا ياساينىن بېرىگا بۇ ئەفلى جورى نىن، چىنلى دوو ۋاول
 ب دوېش ئىكدا ناھىن، كەھردوو ۋاول ب ئىك دەنگ ھەپىن دەرىپىن.

د بېرىگا فۇنقولۇزىبا ئەقى شىيۇزازىدا گۈپىتىك ۋاول بىت.

2.3 جۆرلىن ھىشوه كۆنسىنانت

د شىيۇزازى بەھدىيىدا ھىشوه ياد دوو كۆنسىنانتى د بېرىگىدا پىتكەھىت، ھەروهسا د ناقھەپاستا پەيپەنيدا دەركەقتن يا ھەمى، دەملى دوو بېرىگە دەركەنە ئىك ھەنە ئىك ھىشوه ياد دوماھيا بېرىگا ئىكىن و دەستپېنىكا بېرىگا دووئى ھىشوه ياد ناقھەپاست دەھىتە پىتكەھىن (شىززادىسىملىرى عەلەپەلسەلام نەجمەدەن عەبدوللا، 2019: 105) و مەرج يىنە ھەمى ب دويىش ئىكىدا ھاتنا نەبزوئىنا ھىشوه ياد دروستىكەت، چىكى دەيت بىزىكە يان بىزىنە كۆرت يان فۇنچەك دنابىھەر ئەواندا دەركەقتن (رەھمان ئىسمايل حسن، 1991: 56-58)، ھەمى نەبزوئىن نابەھ ھىشوه ب تىق ئەموين د پەيپەندا واتايىكە ئام دەكەھىن، ھىشوه كۆنسىانت بىسر سى جوراندا دەھىتە دابەشكەن ل دەستپېنىك و ناقھەپاست و دوماھيا بېرىگى:

1.2.3 ھىشوه كۆنسىناندا دەستپېنىكى

ئەف جورە ژ دوو كۆنسىنان دەھىنە پىتكەھىن دەستپېنىكا بېرىگىدا، ئانكى دەكەنە بەرى ۋاولى، ژ ئەوان

أ. دوو كۆنسىانت: ب دويىش ئىكىدا ھاتنا دوو فۇنچىن كۆنسىنان ل دەستپېنىكا بېرىگىدا، (CCV).

خو: خواند، خوار.

به: بەها، بەھار

در: درپى، در

گر: گىرى، گرت

ب. ھىشوه كۆنسىناندا ناقھەپاست: د ئەقى جورىدا ھىشوه د كەقىتە د ناقھەپاست پەيپەندا و بتىن ژ ھىشوه ياد دوو كۆنسىنانى پىتكەھىت، و ھەروهكى لىھەرى مە دايە دىاركەن ژ ئەنجامى ب دويىش ئىكىدا ھاتنا دوو بېرىگا د پەيپەنە (VCCV).

رت: كۆرتەك، زىرتەك، پېرىتك

رم: كەرمك، قورمك، كەرمشك، دەرمان

نم: كەمفۇك

تم: نىيشتەن

قىر: ھەقىران، چاققۇرەش، ھەقىرسەت

رس: دەرسقۇك، پارسەنگ

- پىندىفيه دوو كۆنسىانت ب دويىش ئىكىدا بېلىن د بېرىگە كەنە ئىكىدا ب مەرجەكى

ھەردۇو كۆنسىنانا ئىك دەنگ نەيت، واتە دوو دەنگىن زىك جودا بن د بېرىگىدا.

- پىندىفيه ۋاولەك د گەل بېرىگىدا دەركەفيت و ب گۈپىتىكا بېرىگى بەيپەنە ناسكەن، چىكى كۆنسىنانىن د شىيۇزازى بەھدىيىدا بىتنى شىيانا دروستىكەن و پىتكەھىن بېرىگەن ئەقى بېرىگەن ئەقى شىيۇزازى پېۋەزى ۋاولان (محمدەدى مەحوي، 2000، 22).

- ھىشوه بىن ۋاول ناھىتە پىتكەھىن د بېرىگىن چ زمانە كەنە، كەواتە بېرىگە يەكەنە دەنگىيە و مەزىتە ژ فۇنچى و چۈچۈكتە ژ مۇرۇقىن (محمد عەلەخولى، 2000: 60) و دەركەفتىن ئەقان جۆرە ھىشوه ياد جىاوازە، چىكى ھەر شىيۇزازەك ل دويىش ياساپىن بېرىگە بېلىن بۇ ھاتىنە پىتكەختىن ھىشوه ياد دروستىكەت.

- زمارا فۇنچىن كۆنسىانت و جۈرى پېزىون و دەركەفتىن ئەوان پىتكە د شىيۇزازاندا زىك جودانە.

- ھەمى ھىشوه دەيت واتايىن نەكەھىن، ئەگەر نەكەقىن د ناف قالىنى ياساپىن بېرىگە يەكە زمان و شىيۇزازە كەنە دىياركەيدا.

- مەرج يىنە ھەر دەملى دوو كۆنسىناندا يان پەتر ب دويىش ئىكىدا ھاتن ھىشوه بىن، چىكى دەيت سەر ب ئىك بېرىگىشە نەبن و ژ پەيپەن دوو بېرىگە يان پەتر پىتكەباتىت.

ياساپىن بېرىگىن ھىشوه كۆنسىنانىن شىيۇزازى بەھدىيىنى ئەقەنە (CCVCC، CVCC، CCVC):

CCV: خۇى، گىيا..

VCC: ئەرد، ئەسپ، ئىشك...

CVCC: حەقەت، كۆشت، دەست، تىس، دەنگ، كەرب، رەنگ...

CCVC: سىتىر، كوار، خوار...

CCVCC: سىتىنگ، سىتك...

كەواتە ھىشوه بىن ھەر زمان و دەفوکە كەنە تايىمەندى و مەرجىن خۇ ھەنە، ئەف ھىشوه بىن د ناف ئەقان بېرىگەندا ھاتىنە پىتكەھىن بەيپەن خۇيى ھەمى و كۈپىتىكا ئەوان ۋاولە ئانكۇ گۈپىتىكا كۆنسىانت د بېرىگىدا بەرچاپ ناكەقىت، چىكى مەرجە

ھب: شەھيار، دەھبە

ج. ھىشوه كۆنسناتا دوماھىكىن: د ئەقى جورىدا دوو كۆنسنات د دوماھيا

پېرىدىن (VCC)، ز ئەوان.

سېپ: قەسپ، ھەسپ

ست: دەست، بىست، ماست، دۆست، راست.

رب: كەرب، درب

نگ: دەنگ، دەنگ، شەنگ،

2.2.3 ھىشوه نەزوئىن و جەنى دەركەفتا ئەوان د بېرىكىما شىوهزارى بەھەدىيىدا

درۇستىبۇنا ھىشوه كۆنسناتان د شىوهزارى بەھەدىيىدا ل دويش سىستەمەكىن

دەنكى دەھىنە درۇستىكىن، بەلۇ ھەمى جورىن ھىشوه كۆنسناتان د سىستەمەن

دەنگىي ئەقى شىوهزارىدا جەنى ئەوان نايىت، چىكى دىيت ئەم كۆنسناتىن د

گەھنە ئىك بۇ يېكىھىانا ھىشوهين د بېرىكىدا چ واتاين نەكەھىن، ھەروەسا ھەزما

ھىشوهيان د ئەقى شىوهزارىدا گەلەك نىن ز ئەنجامى پەيدابۇنا ۋاولان يان

بىرۇكەيەكى د ناقبەرا ئەواندا، و((ھەلۇ مەرجى تايىھىتى خۇى لە سەرە و بە يېنى

پاسا دەپرات)) (رەحان ئىسماھىل حەسەن، 1991: 59)، د ۋىزەدا ئەم

كۆنسناتىن د شىوهزارى بەھەدىيىدا شىان ھەنە ھىشوهين دوو كۆنسناتى

پېكىھىن دىدەبىن دىاركىن.

أ. كۆنسناتىن كې :

شت: كۆشت، گوشت، پشت.

ست: دۆست، راست، ھەست.

سک: كەسلىك، نىسلىك، ئاسىك.

شك: كەشك، هەشك، مەشك.

چڭ: كۆچك.

خت: بهخت، تەخت، رەخت.

سېپ: قەسپ، ھەسپ.

فڭ: بەرسەفك، جەريفەك.

ب. كۆنسناتىن گې :

نگ: زەنگ، جەنگ...

رك: مېزك، كورك...

يېف: پېيف، ھەيېف..

رم: نەرم، شەرم...

خى: گەخ، قەخ...

رد: دەرد، مەرد...

ند: پىند، ئىشاند...

ج. كۆنسناتىن گپوك :

رك: گوھارك، كثارك...

لەك: خەملك، تۈلك...

رت: كورت، خورت...

رخ: چەرخ، بەرخ...

د. كۆنسناتىن كې و كې :

خو: خواند، خوار، خۇوش...

شق: مەشق، ئەشق...

ل ۋىزە بۇ مە دىاردىتتى مەرچە ھىشوه كۆنسنات ل دويش پېكىھىانا پەيپەن زمانەكى يان دەشۈكەكى بېنەن بكارھىنان و ل دويش ياساين بېرىكىن ئەوان بېنەن دەستىيىشانكىرن (بىدالله پەمرە، 1379: 131).

4. ئەنچام

- ھىشوه د ياساين بېرىكىن زمانى كوردىدا ژ دوو كۆنسناتان پىر نىنە.
- بۇ يېكىھىانا ھىشوهين پېدىقىه قاول د بېرىكىدا ھەبىت و دىيتە كويىتكا بېرىكى، ھەروەسا بىن قاول ھىشوه د بېرىكىدا دروست ناپىت.
- ھىشوه كۆنسنات د شىوهزارى بەھەدىيىدا ل دەستپېيك و نافەرەست و دوماھيا بېرىكىدا دەركەفيت.
- ھىشوه قاول دوو دەنكىن ل دويش ئىكىن و د ئەقى شىوهزارىدا ئەش جۆرە مە نىن، چىكى دەملى دوو بزوئىن دگەھنە ئىك او/ يان اى/ دىنە سەمى قاول، كەواتە ز بەر ئەقى ئەگرى ھىشوه قاول دەيتە ھەلۋەشاندىن.
- ب بۇوچۇونا ھندەك زەمانقا قاولەك و سەمى قاولەك ھىشوه قاولەكى پېكىھىن.

5. زېدەر

1.5 زېدەر ئەنچام

- .1. ئىبراهىم رەممەزان زاخوپى، رىزمانا كوردى، چاپا ئىككى، چاپخانا خانى-دھوك، 2008.
- .2. رەحان ئىسماھىل حەسەن، بېرىكى ئاسان بۇنى بېرىكە لە كوردىدا، نامەي ماستەر،

- كۆلچىي ئاداب، زانكۈي سەلاحىدەن، 1991 .
- رەفيق شوانى، زمانهوانى (كۆمەئىك و تار)، چاپى يەكم، چاپخانى خانى (دەۋەك)، 2009 .3
- تالىب حوسىن عملى، فەرھەنگى زاراوهكانى دەنگىزلىرى- كوردى، لە زنجىرە بلاوكاروهكانى گوفارى ئاسۇي پەروەردەي زەمارە(28)، چاپى يەكم، ھەولىز، 2005 .4
- شىرزاد سەبرى عملى- عبدولسەلام نەجمەدين عبدوللا، فۇنۇزى، چاپا ئىكىنى، چاپخانا هيقى، 2019 .5
- عبدولسەلام نەجمەدين عبدوللا- شىرزاد سەبرى عملى، فونەتىك، چاپا ئىكىنى، چاپخانا هيقى، ھەولىز، 2018 .6
- محمدەدى مەھۇنى، چاپى يەكم، سەلىمانى، چەند لايەنلىكى فۇنۇزى رىزمانى كوردى و رىزمانى عارىبى، چاپى يەكم، سەلىمانى، 2000 .7
- محمد معروف فتاح، زمانهوانى، چاپى يەكم، چاپخانى رېزىھەلات- ھەولىز، چاپى يەكم، 2011 .8
- ورىا عومەر ئەمین، بەرگى يەكم، ئاسۇيەكى ترى زمانهوانى، بەرگى يەكم، ھەولىز، چاپى يەكم، 2004 .9

2.5 زىددەرىن عەرەبى

- إبراهيم انيس، الأصوات اللغوية، مكتبة بهضة، مطبعة بهضة مصر، 2014 .1
- محمد على الخولي، مدخل إلى علم اللغة، دار الفلاح-الأردن، 2000 .2
- 12-محمد على الخولي، معجم علم اللغة النظري، طبع في لبنان- بيروت، 1991 .3
- 13-محمد على الخولي، معجم علم الأصوات، طبعة الأولى، مطبع الفرزدق التجارية، 1982 .4
- 14-يجي عابنة، علم اللغة المعاصر، دار الكتاب التقافي الأردن، 2005 .5
- ذىقدىرىن فارسى: .6
- 15- يىدالله ثرة، اواشناسى زيان فارسى، مرکز نشر دانشطاخى، نوبت ضات: 5، سال ضات: 1379 .7

3.5 زىددەرىن ئىنگلىزى

- Catford. J.C, A Practical Introduction to Phonetics, second edition, Oxford University press, New York, 2001.
- Yule. G, The Study of Language, third edition, Cambridge University Press, 2006.
- Peter Roach, English phonetics and phonology, second edition, Cambridge University press, 1991.

4.5 ئىنتەرىنت

- A. saxena et al., A review of clustering techniques and developments, vol.267, pp.664-681, July 2017. <https://www.researchgate.net>
- Omran, M.G.; Engelbrecht, A.P; Salman, A. An overview of clustering methods.intell. Data Anal.2007,583-605. <https://www.researchgate.net>
- consonant clusters (sequence) <http://ammaralabedi.blogspot.com>